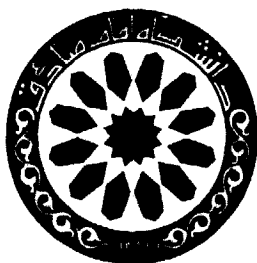

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٣١٩١٩

کتابخانه مرکزی دانشگاه امام صادق (ع)

شماره ثبت ۱۸۵
شماره ۴

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

۱۳۸۰ / ۱۰ / ۲۶

دانشکده معارف اسلامی و حقوق

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد حقوق (گرایش حقوق جزا)

کتابخانه مرکزی
دانشگاه امام صادق (ع)
تهران

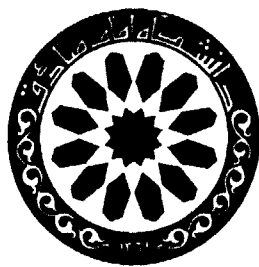
جرم ترک فعل و جرم فعل ناشی از ترک فعل در حقوق جزای ایران و فرانسه

محمد رضا حسنی رنجبر

استاد راهنما: دکتر محمد علی مهدوی ثابت

تابستان ۱۳۸۰

۳۹۹۱۹

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

دانشکده معارف اسلامی و حقوق

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد حقوق (گرایش حقوق جزا)

جرم ترک فعل و جرم فعل ناشی از ترک فعل در حقوق جزای ایران و فرانسه

محمد رضا حسنی رنجبر

استاد راهنما: دکتر محمد علی مهدوی ثابت

015848

استادان مشاور:

دکتر امیرخان سپهوند و دکتر فرامرز گودرزی

تابستان ۱۳۸۰

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری،
ترجمه، اقتباس و... از این پایان نامه کارشناسی ارشد
برای دانشگاه امام صادق (ع) محفوظ است. نقل
مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

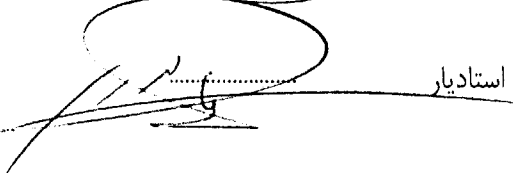
تأییدیه اعضای هیأت داوران حاضر در جلسه دفاع از رساله کارشناسی ارشد

اعضای هیأت داوران نسخه نهایی رساله آقای محمد رضا حسنی رنجبر به شماره دانشجویی ۷۳۳۰۲۸۵۴۰

با عنوان :

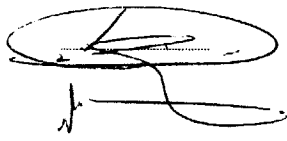
" جرم ترک فعل و جرم فعل ناشی از ترک فعل در حقوق جزای ایران و فرانسه "

را از نظر شکل و محتوی بررسی نموده و پذیرش آنرا برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کنند .

محل امضاء	رتبه علمی	نام و نام خانوادگی	اعضاء هیأت داوران
	استادیار	جناب دکتر محمد علی مهدوی ثابت	۱) استاد راهنما :
	استادیار	جناب دکتر امیر خان سپه وند	۲) استاد مشاور :
	استادیار	جناب دکتر فرامرز گودرزی	
	استادیار	جناب دکتر علی نجفی توانا	۳) استاد داور :

۴) نماینده شورای

تحصیلات تکمیلی دانشکده : علی عباس حیاتی

تقدیرم

به او که شبانه‌ای ماه را در گوش کودکی‌هایم زمزمه می‌کرد،
به فرشته‌هدایتی که عالم و آدم در مرتبه کمالش به سخن درمی‌آیند،
به او که، با مهمه‌های شیرین کلامش تولد هزاره می‌یافتم،
که آفاق آبی چشمانش، اولین درس زندگی را به من آموخت؛ ایثار و مهربانی،
که ذره ذره وجودش را وقف راهم کرد تا بمانم و بدانم.
به او که طنین دلکش صدایش سواره‌ی همیشگی باورم بوده و هست،
به او که تقدس نگاهش، تفسیر عشق و محبت است،
که حضور سبزش همیشه‌های خاطره‌هایم را شیرین و دوست داشتنی
می‌نمایاند.
که بهانه ساده‌ام برای زیستن و نفس کشیدن است،
به واهمه‌های پریشانیش به وقت دردهایم،
به لبخند زیبایش در وقت شادیهایم،
به لحظات زیبای دلواپسی‌اش در وقت نبودنم،
به او که با ثانیه‌های حضورش نفس کشیدم، رشد کردم، سبک شدم و اوج گرفتم،
که آرامش لالائی‌اش، خوابم را آرامش می‌بخشد، و قلب ساده‌اش که هر چه هست،
نور است و روشنی، تقدیم به عشق، به شکوفه سبز بهار زندگیم، به جویبار زلال
معرفت، به همه وجودم و تقدیم به تنهاترین مونس شبهای یلدایی‌ام،
به: مادرم.

تقدیر و تشکر

من علمنی حرفاً فقد صیر فی عبدا

این پایان نامه به همت اساتید محترمی فراهم آمده است که تقدیر و سپاس از آنان در هیچ کلامی نمی‌گنجد. برخورد لازم می‌دانم که از جناب استاد دکتر مهدوی ثابت که در طول دوران تحصیل، توفیق بهره‌گیری از کمالات و دانش بیکران ایشان را داشته‌ام و راهنمایی این پایان نامه را بعهدہ داشته‌اند، تشکر و قدردانی نمایم.

همچنین از اساتید محترم جناب آقای دکتر سپه‌وند و جناب آقای دکتر گودرزی که بعنوان استاد مشاور، قبول زحمت نمودند کمال تشکر و قدردانی را دارم.

نیز از جناب استاد دکتر نجفی توانا که محبت نموده و داوری این پایان نامه را بعهدہ گرفتند، بی‌نهایت سپاسگزارم. امیدوارم که بتوانم پاسخگوی زحمات این اساتید بزرگوار و تمامی اساتید و دانشجویان دیگری که به نحوی در سیر علمی اینجانب تاثیر داشته‌اند، باشم.

چکیده:

جرم ترک فعل، عبارتست از ترک وظیفه‌ای که قانونگذار به عهده افراد گذاشته است و جرمی است مطلق که به نتیجه نیاز ندارد و همینکه ترک فعل از جانب فرد موظف روی داد جرم محقق است. در این جرائم بدلیل عدم مترتب بودن جرم به نتیجه، رابطه علیت مطرح نمی‌شود و گستردگی جوامع بخصوص در سیستم اداری، موجب می‌شود تا قانونگذار برای حفظ نظم، دست به جرم انگاری انفعال‌های افراد بزند. در جرم فعل ناشی از ترک فعل که بیشتر مخلوق فکر نظریه پردازان حقوق جزاست و در حقوق جزای اختصاصی کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد، بدین نکته توجه می‌شود که اصول مسلم حقوق جزا که عبارتند از تفسیر مضیق قوانین جزایی و اصل قانونی بودن جرم و مجازات، به انضمام عدم احراز رابطه علیت، مانع از آن می‌شود که ترک فعل را در عداد افعال بدانیم. در حقوق ایران، این تاسیس پذیرفته نشده است ولی حقوق فرانسه در ۴ ماده به طور استثنایی این تاسیس را پذیرفته است که این امر با توجه به شرایط خاصی که قانونگذار در مجازات و یا مرتکبین یا بزه‌دیدگان گذاشته است، مشکل بتوان گفت که این تاسیس در حقوق فرانسه مورد تایید قرار گرفته است.

بی تفاوتی افراد نسبت به یکدیگر مخصوصاً با توجه به رشد جوامع که بر میزان این بی تفاوتی می‌افزاید دخالت قانونگذار را طلب می‌کند. به جرم انگاشتن بعضی از این ترک فعلها، اولاً بر مبانی اخلاقی مهر تائید بزند و ثانیاً در حفظ و صیانت جامعه و پیوند آن نقش موثر خود را به انجام برساند.

کلید واژه‌ها: ترک فعل، فعل ناشی از ترک فعل، عنصر مادی، انفعال، خودداری، رابطه علیت

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه.....
۷	فصل اول - جرم و جرم ترک فعل
۸	مقدمه فصل اول:.....
۹	۱-۱- بخش اول: تعریف جرم و انواع رفتار مجرمانه.....
۱۰	۱-۱-۱- تعریف جرم.....
۱۲	۱-۱-۱-۱- تعریف جرم از نظر لغوی.....
۱۲	۱-۱-۱-۲- تعریف جرم از نظر اخلاقی.....
۱۳	۱-۱-۱-۳- تعریف جرم از نظر اجتماعی.....
۱۵	۱-۱-۱-۴- تعریف جرم در مکتب اسلام.....
۱۶	۱-۱-۱-۵- تعریف جرم از نظر حقوقدانان و قانون.....
۲۰	۱-۲-۱- عناصر تشکیل دهنده جرم.....
۲۰	۱-۲-۱-۱- عنصر قانونی (بحث انتقادی).....
۲۲	۱-۲-۲-۱- عنصر روانی.....
۲۴	۱-۲-۳-۱- عنصر مادی.....
۲۵	۱-۳-۲-۱- ماهیت رفتار مادی.....
۲۵	۱-۳-۱- انواع رفتار مجرمانه.....

- ۱-۱-۳-۱- رفتار مجرمانه مثبت (فعل) ۲۶
- ۱-۱-۳-۲- رفتار مجرمانه منفی (ترک فعل) ۲۷
- ۱-۱-۲-۳-۱- جرم ترک فعل ارتكابی از ناحیه کارمندان و مستخدمین دولتی ۳۱
- ۱-۱-۲-۳-۲- جرم ترک فعل ارتكابی از ناحیه افراد عادی ۳۲
- ۱-۱-۳-۲-۳- مفهوم ترک فعل از دیدگاه حقوق جزای اسلام ۳۲
- ۱-۱-۲-۳-۴- ترک فعل در حقوق فرانسه ۳۳
- ۱-۲- بخش دوم: ترک فعل از نظر فلسفه حقوق جزا و علت جرم انگاری ترک فعل ۴۱
- ۱-۲-۱- نظم اخلاقی ۴۳
- ۱-۲-۲- نظم مذهبی ۴۴
- ۱-۳- بخش سوم: احراز رابطه علیت در ترک فعل ۴۷
- ۱-۳-۱- مفهوم علت ۴۷
- ۱-۲-۳-۱- اجزاء علت ۴۷
- ۱-۳-۳-۱- اقسام علت ۴۹
- ۱-۳-۴- مباشرت و تسبیب: ۵۰
- ۱-۳-۵- رابطه علیت از لحاظ نظری ۵۲
- ۱-۳-۵-۱- نظرات مختلف در مورد احراز رابطه علیت ۵۲
- ۱-۳-۵-۱-۱- نظریه علت اولیه (شرط ضروری) ۵۲
- ۱-۳-۵-۱-۲- نظریه تفکیک علت‌ها و تعیین شروط حقوقی ۵۶
- ۱-۳-۵-۱-۳- نظریه شرط پویا ۵۸

- ۶۰ نظریه علت مستقیم و بلاواسطه جرم ۴-۱-۵-۳-۱
- ۶۱ نظریه علت تام یا شرط کافی ۵-۱-۵-۳-۱
- ۶۴ نتیجه ۶-۱-۵-۳-۱
- ۶۵ نظریات حقوقدانان فرانسه و ایران ۷-۱-۵-۳-۱
- ۶۵ نظریه ۳ تن از اساتید حقوق جزای فرانسه به نامهای گارو و گارسون و دن دیو دووابر ۱-۷-۱-۵-۳-۱
- ۶۸ نظریه چند تن از اساتید حقوق ایران ۲-۷-۱-۵-۳-۱
- ۷۵ رابطه علیت در ترک فعل ۶-۳-۱
- ۷۷ بخش چهارم: ترک فعل در جرم‌شناسی و جامعه‌شناسی ۴-۱
- ۷۷ در جرم‌شناسی ۱-۴-۱
- ۷۹ در جامعه‌شناسی ۲-۴-۱
- ۸۰ بخش پنجم: بی‌مبالاتی و ترک فعل در مسئولیت پزشکان ۵-۱
- ۸۱ بی‌مبالاتی و مسئولیت کیفری پزشک ۱-۵-۱
- ۸۴ خودداری از کمک به مصدومین و مسئولیت پزشک ۲-۵-۱
- ۸۵ شرایط تحقق جرم ۱-۲-۵-۱
- ۸۶ وظایف پزشکان و مراکز درمانی ۲-۲-۵-۱

فصل دوم - جرم فعل ناشی از ترک فعل ۸۹

- مقدمه فصل دوم: ۹۰
- ۱-۲- بخش اول: بررسی و تحلیل جرم فعل ناشی از ترک فعل ۹۲
- ۱-۱-۲- تعریف ۱۰۰
- ۱-۱-۱-۲- مثال ۱۰۲
- ۱-۲-۲- پیشینه ۱۰۴
- ۱-۲-۳- وجوه افتراق بین جرم ترک فعل و جرم فعل ناشی از ترک فعل ۱۰۷
- ۲-۲- بخش دوم: فلسفه جرم انگاری فعل ناشی از ترک فعل، بررسی دیدگاههای حقوقی و رویه قضائی در حقوق ایران و فرانسه ۱۰۸
- ۱-۲-۲- فلسفه جرم انگاری ۱۰۸
- ۲-۲-۲- دیدگاههای نظری در حقوق فرانسه ۱۱۱
- ۳-۲-۲- دیدگاههای نظری در حقوق ایران ۱۱۴
- ۴-۲-۲- رویه قضایی ایران و فرانسه ۱۲۰
- ۳-۲- بخش سوم: تحولات حقوقی در مورد فعل ناشی از ترک فعل ۱۲۲
- ۱-۳-۲- در حقوق کیفری فرانسه ۱۲۲
- ۲-۳-۲- در حقوق کیفری ایران ۱۲۴
- ۱-۲-۳-۲- ماده واحده ۱۲۵
- ۴-۲- بخش چهارم: رابطه علیت در جرم فعل ناشی از ترک فعل ۱۲۸
- ۱-۴-۲- وجود رابطه علیت ۱۲۸

- ۱۳۱ ۲-۴-۲ - علیت در عدم و زبان صوری و متعارف
- ۱۳۴ ۳-۴-۲ - شرایط تحقق
- ۱۳۴ ۱-۳-۴-۲ - رابطه علیت:
- ۱۳۴ ۲-۳-۴-۲ - عدم وجود سابقه تأثیر تارک فعل:
- ۱۳۵ ۳-۳-۴-۲ - حمل عنوان مجرمانه و کیفر آن بر عمل تارک فعل:
- ۱۳۷ ۵-۲ - بخش پنجم: عنصر روانی جرم فعل ناشی از ترک فعل
- ۱۳۹ ۱-۵-۲ - جرائم عمدی
- ۱۳۹ ۲-۵-۲ - جرائم غیر عمدی
- ۱۴۲ ۶-۲ - بخش ششم: آیا ترک فعل می تواند عنصر مادی قتل عمد باشد؟
- ۱۴۲ ۱-۶-۲ - حقوق ایران
- ۱۴۷ ۲-۶-۲ - حقوق فرانسه
- ۱۴۷ ۷-۲ - بخش هفتم: جرم فعل ناشی از ترک فعل در جرم شناسی و حقوق جزای
- ۱۴۹ بین الملل
- ۱۴۹ ۱-۷-۲ - جرم شناسی
- ۱۵۲ ۲-۷-۲ - حقوق جزای بین الملل
- ۱۵۶ نتیجه گیری
- ۱۵۸ فهرست منابع و مآخذ
- ۱۶۲ کتب لاتین

مقدمه

ماده ۲ قانون مجازات اسلامی بیان می‌دارد: "هر فعل یا ترک فعلی که در قانون

برای آن مجازات تعیین شده باشد، جرم محسوب می‌شود".

این ماده در جرم شناختن اعمال، به فعل یا ترک فعل اشاره دارد، به عبارتی

توجه به عنصر مادی جرم، او را وا داشته است تا هر دو نوع این عنصر را در قانون

متذکر شود.

مظهر اراده افراد همیشه به صورت فعل نیست؛ بلکه گاهی افراد، اغراض خود

را در لوای ترک فعل عملی می‌سازند. بحث در این مورد مستلزم شناخت جرم و به

خصوص عنصر مادی جرائم است. این عنصر با دیدگاههای مختلفی مورد بررسی

قرار می‌گیرد. موضوع فعل مثبت و ترک فعل در کلیه حقوقها و قوانین کشورهای

مختلف مطرح شده است.

اصل اول و کلی آن است که منحصرأً جرائم ناشی از فعل مثبت را می‌توان مورد

قبول و توجه قرار داد. زیرا توجه به آزادی انسانها و داشتن یک ایدئولوژی

آزادخواهانه در امر مسائل کیفری ما را به این امر رهنمون می‌سازد که افرادی را که به

هیچ وجه به فعل مثبتی دست نزده‌اند مجازات ننمائیم و مجازات افراد را به سبب

ترک فعل مختص رژیمهای سیاسی زورمندانه و ضد آزادیخواهانه بدانیم.

در هر صورت از اوائل قرن بیستم، تقسیم بندی جدید جرائم به فعل و ترک

فعل پذیرفته شده است، هر چند با انتقاد شدید دکترین آزادیخواهانه مواجه شده

است.

نگاهی گذرا به متونی که علمای حقوق جزا در باب حقوق جزای عمومی چه در ایران و چه در فرانسه نگاشته‌اند، مخصوصاً با توجه به عنصر مادی، ما را با دو نوع ترک فعل مواجه می‌سازد. یکی ترک فعل ساده و دیگری فعل ناشی از ترک فعل. در ترک فعل ساده جرم در نقض مقرراتی است که امر به اجرای فعل یا الزام به کار می‌نماید که به علت عدم اقدام و عدم توجه به اوامر قانونگذار جرم تحقق می‌یابد. اما در جرائم فعل ناشی از ترک فعل، وضع بدینگونه است که جرائمی که معمولاً با فعل مثبت به وقوع می‌پیوندند، در اثر ترک فعل محقق می‌شوند. مادری که به منظور قتل فرزند خود و با قصد مجرمانه از خوراندن شیر به فرزندش امتناع می‌کند و طفل به علت گرسنگی فوت می‌نماید را می‌توان مثالی از فعل ناشی از ترک فعل دانست.

در مورد جرائم اخیر، می‌توان گفت که اگر این جرائم را به رسمیت بشناسیم، نظریه مخالف با آزادی فرد و قیاس در حقوق جزا و مخالفت با اصل قانون بودن جرائم و مجازاتها تظاهر نموده است. همچنین احراز رابطه علیت در مورد جرائم اخیر منتفی است. در اینجا باید فرق گذاشت بین کسی که بر حسب وظیفه عملی به او سپرده می‌شود و ازان عمل سرباز می‌زند و در نتیجه جرمی محقق می‌شود و کسی که از ابتدا وظیفه‌ای نداشته است. حالت زندانبانی را فرض کنید که فرد را زندانی می‌کند و به او آب و غذا نمی‌دهد تا می‌میرد. در اینجا نمی‌توان گفت که مرگ محبوس در اثر ترک فعل زندانبان بوده است، چرا که زندانبان پس از زندانی کردن فرد